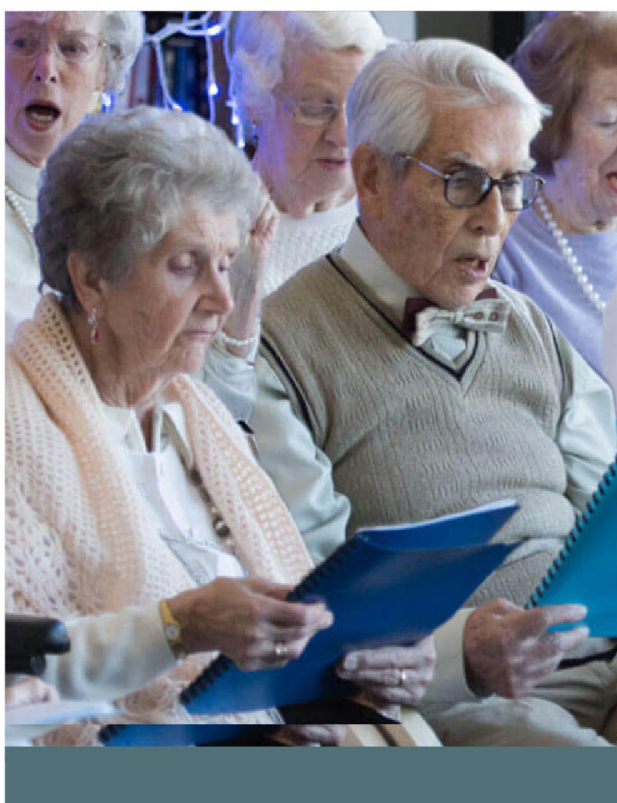

En PDF-artikel fra www.salmedatabasen.dk af organist Christine Toft Kristensen

Salmesang for demensramte

Salmesang for demensramte

Af organist, cand. musicae, Christine Toft Kristensen

Salmesang for demensramte er et nyt tiltag inden for Folkekirken og er en alternativ gudstjenesteform med større fokus på det sansemotoriske aspekt. Efter flere års samarbejde i Langenæskirken, Aarhus, udgav jeg sammen med kirke- og kulturmedarbejder Hanne Raabjerg bogen *'Salmesang for demensramte'* (2016), som med såvel teoretisk baggrundsviden som praktiske anvisninger kan være til hjælp og inspiration for præster, kirkemusikere og kirke- og kulturmedarbejdere, der vil tilbyde denne form for gudstjeneste i kirken eller på plejehjemmet.

Udgangspunktet for arbejdet med salmesang for demensramte er, at forkyndelse er mere end ord – det er også musik, berøring og stemninger. Musikken udgøres ofte af kendte salmer, mens stemningerne så at sige følger med de salmer, der knytter sig stærkt til en bestemt lejlighed eller årstid.

Bogen indeholder et teoretisk og et praktisk hovedafsnit. Den teoretiske del indeholder tre baggrundskapitler, som for de to vedkommende er skrevet af specialister på hver deres område: overlæge, dr. med. Nils Chr. Gulmann redegør kort for diagnosen demens, mens lektor, cand. theol. Johannes Nissen fokuserer på spillet mellem demens og teologi. Endelig har jeg selv skrevet om musikkens potentiale i arbejdet med demensramte. Den praktiske del indeholder blandt andet eksempler på liturgiske forløb til hver kirkeårstid samt anvisninger til, hvordan medarbejdere fra kirke og plejehjem samarbejder om at afvikle Salmesang for demensramte.

Grundelementer i Salmesang for demensramte

Grundelementerne i Salmesang for demensramte er til stede i enhver folkekirkelig sammenhæng: det genkendelige og tryghedsska-

bende kirkerum med dets lys og akustik, sangen og musikken med den genkendelige salme i centrum samt det rituelle med dets let varierende gentagelser, der skaber ro. Alt dette er med til at stimulere den demensramtes sanser uden anvendelse af det talte sprog.

Salmen som ikke-sproglig aktivitet

Salmesang for demensramte gør brug af salmen som poesi, som musik og som erindrings-skabende – i en sammenhæng, hvor kommunikationen er alt andet end verbal. Johannes Nissen skriver om troserfaringen: ”[Gudstjenesten] er meget mere end intellektuel kommunikation. Den er også kropslig tilstedeværelse og består af rituelle handlinger, hvor mennesker kommer sammen. Mennesker sidder, rejser sig, går, folder hænder, spiser, synger, døber og mere til. Troserfaringen alene er ikke begrænset til sproglig formidlet oplevelse. I de sanselige oplevelser af lytten, smagen, sang, bøn, velsignelse og andre kropslige handlinger, der indgår i gudstjenesten, åbnes et nyt potentiale for troserfaringen” (Kristensen 2016, 32). Denne forståelse har en særlig betydning i forbindelse med gudstjeneste sammen med mennesker ramt af demens.

Musikken tager over, hvor ordet ikke fungerer

Mennesker, der er ramt af demens, husker ofte det, der ligger langt tilbage i tiden, og det, de har lært udenad. Ved at høre noget, de kan genkende, vækkes sproget (hos afasiramte) kortvarigt til live. Salmerne er derfor en væsentlig ressource i arbejdet med demensramte.

Som følge heraf kan musikken også påvirke deltagerne følelsesmæssigt samt give associationer og dermed vække erindringer til live: ”musikken er et fremragende redskab at anvende, når sproget er ophørt med at fungere. Inden

for en europæisk kulturkreds er der en vis konsensus om, at en række musikalske parametre udtrykker forskellige stemninger. Meget forsimplet kan det siges, at tonearten kan udtrykke glæde (dur) eller sørgmodighed (mol), rytmikken kan udtrykke lethed (hurtig) eller tyngde (langsom), og melodikken kan udtrykke udadvendthed (springende) eller indadvendthed (trinvis). Som følge heraf kan musikken påvirke os på to måder: enten ved at underbygge og bekræfte den stemning, vi i forvejen er i – og dermed spejle vores følelser – eller ved at påvirke vores velbefindende, så vores sindsstemning ændres. Begge dele kan anvendes konstruktivt – også i arbejdet med demensramte” (Kristensen 2016, 42).

Salmen som stimulering

Ud over at stimulere de forskellige sanser kan man arbejde med en stimulans med et relativt højt kompleksitetsniveau, som er hentet fra konceptet Se en Salme og består i, at salmen synges sammen med tegn fra tegnsprog. Da tegnene stammer fra netop et sprogligt system, understøtter de salmernes tekstunivers, så de, der synger, lytter og ser, også bibringes en visuel oplevelse. I samspil med øvrige sansestimuleringer kan salmens musikalske sprog være med til at variere udtrykket i det liturgiske forløb, som Salmesang for demensramte udgør. ”Hvad enten man kan huske teksten, blot kan nynne med eller gestalter teksten med tegn, skaber det fælles sanglige udtryk fællesskab, samhørighed og nærvær, samtidig med at sangen som spontant udtryk genkalder tradition, stimulerer hukommelse og koncentration samt appellerer til følelser. (...) Desuden kan en afveksling mellem de tre sprogformer musik, bevægelse og tale i opbygningen af liturgien aktivere forskellige dele af hjernen, hvilket giver en større udholdenhed og skærpet koncentrationsevne” (Kristensen 2016, 45).

Hvordan deltager de demensramte i salmesangen?

De fleste gamle mennesker i Danmark – og derved også størstedelen af de demensramte – har lært at synge salmer i skolen (ofte udenad). Mens det at synge salmer uden brug af salmebogen er med til at skabe kontakt deltagerne imellem, skal man være opmærksom på, at det kan være en velkendt og tryk fornemmelse blot at sidde med salmebogen.

Man bør skabe så gode vilkår som muligt for, at de demensramte kan synge med – salmerne anvendes derfor ofte på den måde, at første vers gentages mange gange. ”Det er vigtigt at overveje grundlæggende musikalske parametre: Salmernes tempo bør ikke være for hurtigt, da deltagerne skal kunne nå at artikulere ordene, og tonearten bør ikke være for høj, da enkelte så ikke fysisk evner at synge med. Når man vælger salmer til et forløb, er det en fordel at anvende musikalske kontraster. Salmerne kan vælges med hensyn til variation i tempo, toneart og taktart. Desuden kan man i den enkelte salme variere akkompagnementet (...) alt efter tekstens karakter” (Kristensen 2016, 49).

Selvom man har overvejet disse forhold, vil man opleve, at nogle deltagere ikke synger med. Ikke fordi de ikke er opmærksomme, men fordi de deltager på en anden måde: de kan synge i egen takt og toneart, de kan lytte, de kan synge med inde i sig selv, og de kan være med ved blot at nikke med hovedet eller vippe med foden eller hånden. Det er vigtigt ikke at stille krav om deltagelse, engagement og præstation – de demensramte skal kunne være til stede på deres egen måde.

Litteratur

Kristensen, Christine Toft
og Hanne Raabjerg (red.)
2016 *Salmesang for demensramte*.
Frederiksberg: Eksistensen